

mille hartioille yllin kyllin, usein tuntuu siltä että liiankin paljon, varsinkin silloin, kun yhtäkkiä huomaa aivan kuin salaman valossa antamansa ja jo lopullisena pitämänsä tiedon räikeän puutteellisuuden. Saa todeta mielipahakseen, ettei voi luottaa itseensä eikä toisiin. Mutta mikäs auttaa; on vain pyrittävä eteenpäin ja samalla toivottava, että hyvä onni ottaisi sanastajan pojakseen ja veisi hänet suuremmitta kommelluksista päämäärään.»

Jo kentällä Ruoppilaa askarruttivat etäällä hämmöttävän kansankielen sanakirjan toimitusperiaatteet. Hän näyttää tajunneen jo silloin, mitkä leksikografian pulmat ovat edessä ja miten tärkeää olisi ajoissa laatia normit. Normeja olisi hänen mielestään pitänyt testata jo kentällä (keruukertomus 1934): »Sillä nähdäkseni on varsin merkityksellistä, että työn ollessa vielä etupäässä keruuasteella koetetaan jo laatia joitakin normeja: näiden käytäntöön soveltuvaisuutta voi tällöin kukin kerääjä työssään tutkia sekä samalla harkita niiden mahdollista modifioimista. Olen varma siitä, että jos sellaisia ensiarvoisia kysymyksiä kuin miten paljon Kansankielen sanakirjaan pitää mahdolluttaa asiatioutta, miten hakusanat on normalisoitava, missä määrin on otettava mukaan yhdysanoja ja johdannaisia, ei ajatella edes osapuilleen loppuun ennen kuin artikkeleita ruvetaan kirjoittamaan, niin homogeneityttä on vaikea saavuttaa.»

Veikko Ruoppilan sanastustyö tuotti erinomaisen saaliin: 40 aktiivisen työkuukauden tuloksena oli noin 32 000 laadukasta sanalippua Lemminkäisen murteesta. Sanastustyössä ilmenivät Ruoppilan synnynnäiset tutkijanlahjat, hänen tarkka kielellisten, kansa- ja luonnontieteellisten seikkojen havaintokykynsä sekä vankka kansanelämän ja -ihmisten tuntemuksensa. Hän on jatkanut kenttätöitä myöhemminkin, sanastanut mm. Hollolan ja Lammin murretta sekä erityisesti Viipurilaisen osakunnan lukuisilla kotiseuturatkailuilla siirtoväen murretta. Kaikkiaan hän on merkinnyt muistiin 58 142 sanatietoa, jotka hän on luovuttanut Suomen murteiden sanakirjan koelmiin.

Virittäjän lukijat tuntevat Veikko Ruoppilan monipuoliset ansiot kielentutkijana ja -vaalijana, yliopistonopettajana ja murresanakirjan uranuurtajana. Tuntemme hänet myös olemukseltaan lämpimän inhimillisenä, vakaana ja luotettavana miehenä, joka aina on ollut valmis edistämään yleistä etua ja auttamaan muita.

Virittäjä esittää 75-vuotiaalle tutkijaveteraanille, entiselle päätoimittajalleen, Kotikielen Seuran pitkäaikaiselle toimimiehelle ja kunniajäsenelle sydämelliset onnentoivotuksensa.

JAAKKO SIVULA

Tryggve Sköld 60-vuotias

Tryggve Sköld

Marraskuun 2. päivänä täytti 60 vuotta Uumajan yliopiston suomen kielen professori Tryggve Sköld. Hän on syntynyt Lundissa, päässyt ylioppilaaksi Sigtunan humanistisesta yhteiskoulusta v. 1942 ja valmistunut filosofian kandidaatiksi Upsalan yliopistosta ripeiden opintojen jälkeen v. 1946. Filosofian lisensiaatin tutkinnon Tryggve Sköld on suorittanut Upsalassa

peräti kahdessa aineessa: suomalais-ugrilaisissa kielissä v. 1955 ja skandinaavisissa kielissä v. 1958. Filosofian tohtorin arvoa varten hän väitteli niin ikään Upsalassa v. 1961 tutkimuksella, joka yhdisti kummankin lisensiaatintutkimuksen alan. Väiteltään Trygve Sköld on toiminut useissa yliopistoissa paitsi Ruotsissa myös Suomessa. Upsalan suomalais-ugrilaisten kielten dosenttikaudellaan vuodesta 1961 vuoteen 1967 hän hoiti lukuvuoden (1964—65) ajan Jyväskylän kasvatustieteellisen korkeakoulun, nykyisen yliopiston ruotsin kielen professorin virkaa. Upsalasta hän siirtyi suomalais-ugrilaisten kielten lehtoriksi Lundin yliopistoon. Sen jälkeen tie vei taas Suomeen, nyt Oulun yliopistoon, jossa Sköld toimi vuosina 1971—73 pohjoismaisen filologian professorina. Nykyiselle opetukselle Uumajaan professori Sköld siirtyi vuonna 1973. Hänen suhteensa Suomen tieteelliseen elämään ovat luonnollisesti jatkuneet myös Uumajan-kaudella: professori Sköld on Suomalais-ugrilaisen Seuran, Kalevalaseuran ja Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjeenvaihtajajäsen. Ruotsissa hän toimii mm. Johan Nordlanderin seuran sihteerinä ja on Skytteanska Samfundetin sekä Gustav Adolfs akademian jäsen.

Trygve Sköldin tieteelliselle tuotannolle on luonteenomaista laaja pohjoismaisuus. Yksinomaan ruotsin, saamen tai suomen kieltä käsitteleviä kirjoituksia hän on toki julkaissut, mutta valtaosa käsittelee kielten kosketuksia ja niihin liittyviä ilmiöitä. Etualalla ovat kuitenkin saamen ja pohjoismaisten kielten kontaktit, joita koskettaa myös Sköldin pääteos »Die Kriterien der urnordischen Lehnwörter im Lappischen» (1961). Saamen ja skandinaavisten kielten historian suvereenina tuntijana on Sköld voinut teoksessaan tiukasti määrittellä ne kriteerit, joiden perusteella saamen kantaskandinaaviset lainasanat voidaan tunnistaa. Näin hän on tuonut lopullista selvyttä jo monia tutkijapolvia askarruttaneeseen kysymykseen, jossa mielipiteet lainasanojen ikäkriteereistä ovat sironneet laajalle. Väitöskirjan aihepiirissä liikkuu hieman aikaisemmin il-

mestynyt laaja tutkielma »Einige germanische Lehnwörter im Lappischen und Finnischen» (1960). Saamen ja skandinaavisten kielten historiaa silloittaa myös yksi Sköldin varhaisimmista tieteellisistä kirjoituksista, Björn Collinderin juhlakirjassa vuonna 1954 ilmestynyt »Om uttalet av runan R och några nordiska lånord i lappiskan», joka on väitöskirjan esitöitä. Samoihin skandinaaviin teemoihin palaa vuonna 1977 ilmestynyt kirjoitus »En uppgift om bortfallet av svenskans h i hw från 1700-talet och om stavningen av hw för wu i samiskan». Tässä Sköld valaisee erästä ruotsin historialliseen ortografiaan liittyvää kysymystä saamen kielenmuistomerkkien valossa. Eräitä saamen ilman-suuntien nimityksiin liittyviä pulmia skandinaavisten kielten valossa käsittelee Israel Ruongin juhlakirjassa vuonna 1964 ilmestynyt kirjoitus »The Scandinavian nordr and the Lappish system of orientation».

Suomen ja skandinaavisten kielten kosketuksia käsittelevistä kirjoituksista mainittakoon Valter Janssonin juhlakirjassa vuonna 1967 ilmestynyt »Föreliderna i vinnamnen och de äldre germanska lånorden i finskan» ja laajahko itämerensuomalaisgermaanisia kosketuksia valottava »Finn. raato 'Aas, Luder, Kadaver' ein germanisches Lehnwort?», joka on ilmestynyt Hans Frommin juhlakirjassa vuonna 1979. Puhtaammin skandinaavisissa aiheissa liikkuvat esim. vuonna 1965 ilmestynyt laaja tutkielma islannin ilmansuunnannimityksistä »Isländska vädersträck» ja joukko ruotsin lauseoppia koskevia kirjoituksia: »Avgör ordföljden vad som är subjekt i en svensk sats?» (1966), »The Object in Pre-Predicative Position in Swedish» (1970) ja »Har svenskan en SVO-ordföljd eller en VSO-ordföljd?» (Sigurd Friesin juhlakirja 1974). Skandinaavisia kieliä varten luotua tutkimusmetodia Sköld pohottaa suomen ja latinan kannalta artikkeleisään »Kan Diderichsens satsschema tillämpas på finskan?» (1976) ja »Can Positional Analysis of Diderichsen's Model be Adopted to the Word Order of Latin?»

Trygve Sköld on erityisen mielellään

esittänyt ajatuksiaan erilaisissa konferensseissa ja kirjoittanut juhlaKirjoihin. Hänen Suomessakin tunnettu sosiaalinen mielenlaatunsa ja joviaali luonteensa käy siis hauskaasti ilmi myös hänen tieteellisestä tuotannostaan. Virittäjä ja Kotikielen Seura haluavat lähettää kotikielemme ystävälle Tryggve Sköldille lämpimät onnentoivotukset hänen merkkipäivänään.

PEKKA SAMMALLAHTI

Nimipäiväkalenterin ajantasaistamisesta¹

Missään maassa ei liene käytössä olevaa etunimistöä niin hyvin vastaavaa nimipäiväkalenteria kuin Suomessa. Muistettakoon kuitenkin, että useimmissa maissa nimipäiviä ja nimipäiväalmanakkaa ei tunneta lainkaan; edes pyhimyskalenteriin perustuvien vanhojen kirkollisten merkkipäivien runsas merkintä kalentereihin ei ole yleistä. Tapa viettää omaa nimipäivää ei ole syntynyt Suomessa, mutta siitä on erityisesti täällä tullut syvään juurtunut ja jatkuvasti elinvoimainen perinne. Tästä kansallisesta erityispiirteestä ei varmasti ole minkään tähden syytä luopua.

Nimipäiväkalenterin ajoittaiset tarkistukset johtuvat juuri sen kansallisesta erityisluonteesta: toisaalta pyrkimyksestä ajantasaisuuteen ja toisaalta siitä, että almanakan nimiluettelo on saanut normaatiivin ohjeluetellon aseman. Tasapuolisuus tuntuu vaativan, että ainakin kaikki yleistyneet nimet pyritään sijoittamaan almanakkaan. Tarkistuksissa koetetaan löytää tällaiset yleensä runsaana rehovtava uusių nimiasujen paljoudesta ja samalla vakiinnuttamaan suomalaiseseen nimisysteemiin parhaiten luontuvat muodot. Tällä tavoin muutoksia seuraavasta ja jokaisen

ulottuvilla olevasta ohjeluettelosta on monenlaista hyötyä.

Useimmissa maissa nimenannosta ja etunimien valinnasta on olemassa tietynlaisia, enimmäkseen hyvin samansuuntaisia säännöksiä. Yleensä näillä on haluttu varmistaa se, ettei etunimi ole yksilöinnin kannalta harhauttava, ketään selvästi loukkaava tai kielellisesti sopimaton. Määräysten ja ohjeiden tarkkuudessa voi silti olla suuriakin eroja. Esimerkiksi Tanskassa on hyväksyttävistä etunimistä virallinen (n. 5 000 nimen) luettelo, ja sen ulkopuolelta valituille nimille tarvitaan kirkkoministeriön lupa. Suomessa etunimilaki on ollut voimassa vuodesta 1946, mutta siinä esitetyt kiellot mm. vastakkaiselle sukupuolelle kuuluvien, kielenvastaisten tai sopimattomien nimien hyväksymisestä ovat käytännössä usein tulkinnanvaraisia. Yleensä nimenvaalintaan ei liene edes aivan helppo puuttua. Monikaan pappi esimerkiksi ei halunne rikkoa kastetilaisuuden tunnelmaa keskustelulla harkitsemattoman tuntuisista nimistä; asia on tarkistettava jo aiemmin.

Vaikka yli 90 % kaikista tällä vuosisadalla annetuista etunimistä on sellaisia, jotka ovat olleet suomen- tai ruotsinkielisessä almanakassamme, ei virallinen nimipäiväkalenteri voi ainakaan nykyisessä muodossaan olla kaikkien hyväksyttävien nimien luettelo. Käyttöön vakiintuneiden nimien määrä on tältä kannalta aivan liian suuri. Selvitän tilannetta muutamien numerotiedoin, jotka perustuvat kaikkien nykyisin elossa olevien suomenkielisten Suomen kansalaisten etunimet sisältävään ATK-aineistoon.

- Sadan viime vuoden aikana (1880—1980) on käytössä ollut n. 35 000 erilaista etunimeä, jos »saman» nimen erilaiset kirjoitusasut ja erilaiset yhdysnimet lasketaan eri nimiksi.
- Vain kerran esiintyneitä nimiä on kui-

¹ Kirjoitus on pääosin sama kuin Kotikielen Seurassa 28. tammikuuta 1982 pidetty esitelmä. Muutoksia on kuitenkin mm. tarkistusehdotuksessa.